

*Вероника Василић**

Институт за политичке студије, Београд

ПАРАДОКС ДИСТАНЦЕ: ЕВОЛУЦИЈА ХРВАТСКОГ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА И РАТНОГ НАРАТИВА НАКОН РАСПАДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Сажетак

Социјалистичко наслеђе снажно је утицало на развој новог хрватског идентитета, који се базира на национализму, управо на начин да му је главна одредница одступање од социјалистичке и југословенске прошлости, те доживљавање Срба и Србије као главног ривала. Питање које је истражено у овом раду је како то да упркос растућем временском одмаку од рата национализам и даље не јењава у Хрватској, већ расте, а ратни наратив не слаби ни најмање. Евидентно је да се хрватски национални идентитет, поготово онај колективни, базира на рату и ратној реторици, која је обојена национализмом, а посебно нетрпељивошћу према Србима, који и даље имају улогу главног непријатеља. Национализам и ратни наратив, који се неодвојиви један од другог од ратова деведесетих па све до сад имали су узлазну путању, те нису довођени у питање. Нови замах им је дат и оснивањем и дјеловањем нових крајње десних

* Имејл адреса: veronika.vasilic@ips.ac.rs; ORCID: 0009-0005-2488-5485.

** Овај рад представљен је у оквиру конференције „Перспективе политичких наука у савременом друштву IV”, одржане 4–5. децембра 2025. године у организацији Института за политичке студије, Београд. Овај рад је написан у оквиру научноистраживачке дјелатности Института за политичке студије коју финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

политичких опција, као што су Домовински покрет, Хрватски суверенисти и Мост, који су преузели и надоградили на реторику водеће странке у земљи Хрватске демократске заједнице. Упркос томе што је временски одмак од рата значајан, националистички и ратни наратив не јењава, а све је прихваћенији и међу млађим генерацијама које су рођене након рата. Хипотеза постављена у раду дакле гласи да се хрватски национални идентитет обликован након распада Југославије темељи на сталном репродуковању ратног наратива и националистичке реторике, при чему се Срби представљају као трајни непријатељ, а тај наратив се учвршћује кроз дјеловање политичких странака (посебно десних), институција и медија те преноси на млађе генерације. Методологија пак обухвата примарно анализу дискурса, укључујући политички дискурс и медијске наративе, као и квалитативну анализу примарних и секундарних извора, односно анализу садржаја.

Кључне ријечи: Република Хрватска, идентитет, национализам, ратни наратив, политичке странке.

УВОД

Након југословенских ратова, новонастале државе идентификовале су се као демократије, као што је случај с Хрватском. Иако је истина да је облик владавине присутан у Хрватској демократија, важно је упоредити га с постсоцијализмом. Појам постсоцијализам је сам по себи разумљив и означава раздобље након социјализма, претежно у земљама средње и источне Европе. Међутим, остаје дилема када престати називати ове земље постсоцијалистичким те када социјалистичко наслеђе слаби. У случају Хрватске то се недвосмислено још увијек није догодило, што је видљиво из бројних изјава хрватских политичара који користе социјалистичку прошлост као средство за наметање страха јавности и тако одржавају власт. Хамфри (*Humphrey*) тврди да „никада не може доћи до изненадног и потпуног пражњења свих друштвених феномена и њихове замјене другим начинима живота” (*Humphrey* 2004, 12). Једно од објашњења постсоцијализма могло би бити оно које је дао Мартин: „Постсоцијализам није једноставно услиједио из социјализма, а социјализам није једноставно нестало” (*Martin*

2021, 13). Формирање постсоцијалистичког хрватског националног идентитета дубоко је обликовано социјалистичким наслеђем, а једна од његових битних карактеристика је национализам. Његово обиљежје је намјерни прекид са социјалистичком и југословенском прошлошћу, а средишњи дио процеса стварања новог идентитета је конструкција Срба и Србије као примарних антагониста. Овај рад испитује како се, упркос све већој временској удаљености од рата, национализам у Хрватској није смањило, већ се појачао, док ратни наративи остају чврсто укоријењени умјесто да слабе.

Један заједнички именилац који већина бивших социјалистичких земаља има, међу којима је и Хрватска, јесте да су мање развијене и сиромашније у поређењу са западноевропским земљама. Економске потешкоће су праћене друштвеним неједнакостима (Нанн 2004, 4). У Хрватској је то посебно видљиво у подручјима у којима су Срби живјели прије рата 90-их, а која су након 1995. године, када су се догодиле двије велике војне операције, „Бљесак” и „Олуја”, претрпјела снажну емиграцију. Територије некадашње Републике Српске Крајине западна Славонија, Барања, Лика, Кордун, Банија и сјеверна Далмација загора највише су страдале. Хајден (*Hayden*), испитујући случајеве етничког чишћења на Балкану, у Хрватској и на Косову и Метохији, наводи да се на мјесту гдје се догодило етничко чишћење јавља још једна потешкоћа: проблем изградње демократије у таквим околностима, гдје није сво становништво дало пристанак пројекту стварања новог државног система, што резултира пародијом демократије (Хајден 2004, 169). Послије етничког чишћења и након што је Хрватска приступила Европској унији (ЕУ), догодио се још један талас емиграције, сада се Хрвати, посебно из Славоније и Барање, почели иселавати у развијеније земље ЕУ, попут Немачке, Аустрије и Ирске у већем броју. Главни разлог емиграције био је економски, а с мање радне снаге у тим подручјима и све већим бројем старог становништва, шансе за опоравак се смањују. Упркос томе, управо у тим подручјима, која су раније била етнички мијешана, национализам и даље расте, иако припадника мањинског народа готово да и нема.

ИДЕНТИТЕТ

Промјена политичког система донијела је и потребу за промјеном идентитета. Мисија хрватског политичког вођства, и деснице и лјевице, била је одвојити се од социјалистичке прошлости и југословенског наслеђа. Иако се то показало прилично изазовним задатком, с обзиром на то да је „отац” модерне и независне Републике Хрватске, Фрањо Туђман, био члан комунистичке партије и очит поштовалац Тита (*Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske n.d.*), чији је стил покушавао копирати. Занки и Шкрбић Алемпијевић примијетили су да су се Хрвати ослањали на елементе своје историје који су их чинили јединственима и различитима од других бивших југословенских земаља. То укључује наратив о суверенитету из 7. вијека и римокатолички идентитет, што је резултирало трансформацијом друштвених и културних вриједности (Zanki and Škrbić Alempijević 2020, 92). Данас се Хрватска представља као дио средње Европе и негира свој балкански идентитет, како је једном приликом изјавила бивша предсједница Колинда Грабар-Китаровић (*Hrvatska demokratska zajednica [HDZ] 2019*).

Средњоевропски идентитет уопштено се доживљава позитивније од идентитета повезаних с источном Европом или Балканом (Sabada 2020, 12–13). Службена политика тврди да је Југославија била тоталитарна држава од које се треба дистанцирати. Анте Санадер, бивши потпредсједник Хрватског сабора, рекао је говорећи о политичару, посланику Социјалдемократске партије Хрватске (СДП) Ранку Остојићу: „Знамо да је свака Југославија била зло за хрватски народ, тако да држим оправданим наш захтјев за смјеном, који ћемо у процедуру упутити сутра. Човјек који велича Југославију, Тита и тоталитарни комунистички систем не може бити на тако важном мјесту и водити националну сигурност хрватске државе” (*Hrvatska demokratska zajednica [HDZ] 2020*).

Промјена идентитета видљива је чак и кроз државне празнике повезане с Другим свјетским ратом. У СФРЈ они су обухватили Дан побједе (9. мај), Дан борца (4. јул), Дан републике (29. новембар) (*Zakon o praznicima Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1973*), те републички празник Дан устанка народа Хрватске (27. јул). Насупрот томе, у савременој Републици Хрватској обиљежавају се и даље празници повезани с Другим свјетским

ратом, но превазишли су их они у спомен на Домовински рат; међу њима су Дан државности (30. мај), Дан антифашистичке борбе (22. јун), Дан побједи и домовинске захвалности и Дан хрватских бранитеља (5. август) те Дан сјећања на жртве Домовинског рата и Дан сјећања на жртву Вуковара и Шкабрње (18. новембар) (*Zakon o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj* 2025). Уочљиво је да ниједан празник везан уз Други свјетски рат, а који се славио у Југославији, више није дио службеног календара. Умјесто њих, уведен је Дан антифашистичке борбе 22. јун, посвећен оснивању Првог сисачког партизанског одреда, чиме је замијењен ранији празник Дана устанка народа Хрватске, обиљежаван 27. јула у знак сјећања на устанак у Србу. Осим тога, уведени су и нови празници посвећени Домовинском рату. Поред односа према празницима у вези антифашистичке борбе, сличан приступ видљив је и на примјеру споменика и мјеста меморијализације. У Хрватској је током југословенског раздобља подигнуто више од 6000 споменика и спомен-обиљежја у част антифашистичке борбе (Hrženjak 2002, VIII). Од 1990. до 2000. године срушено је, уклоњено или оштећено њих 2964, међу којима 731 споменик значајне умјетничке вриједности (XII). Према тим подацима, готово половина антифашистичких спомен-обиљежја је уништена, а бројка је, с обзиром да се односи на стање до 2000. године, вјероватно и порасла, док је број споменика који се обнављају несразмјерно мали.

Иво и Славко Голдштајн (*Goldstein*) сматрају да књига првог хрватског предсједника Фрање Туђмана, *Беспућа повијесне збиљности* из 1989. године представља срж хрватског ревизионизма (Goldstein and Goldstein 2002, 57), који је утро пут оваквим праксама. У њој Туђман тврди да је у Јасеновцу страдало 30–40.000 жртава, у највећем броју Рома, затим Јевреја, Срба, а и Хрвата (Tuđman 1989, 316). Негирање злочина почињених током Другог свјетског рата на тлу Независне Државе Хрватске (НДХ) од стране усташа препознатљиво је и у појединим јавним наступима представника Католичке цркве у Хрватској. Примјер за то представљају изјаве бискупа Загребачке црквене покрајине, предвођених кардиналом Јосипом Бозанићем, који су логоре за дјецу у Јастребарском и Сиску описали као „дјечја прихватилишта”; у том контексту, особе одговорне за вођење логора приказане су као добротинитељи чије

је милосрђе, према њиховим ријечима, потребно наглашавати (Vozanić i dr. 2022).

О јачању ревизионизма и занемаривању споменика и мјеста страдања из периода Другог свјетског рата говори и примјер постављања спомен-плоче Хрватских обрамбених снага (ХОС) 5. новембра 2016. године. На плочи која је била постављена код Спомен-подручја Јасеновац био је исписан усташки поздрав *За дом спремни* (Damčević 2023, 16). На подручју логора Стара Градишка, који припада под надлежност рада Спомен подручја Јасеновац не постоји ниједна плоча која говори о историји овог мјеста током Другог свјетског рата. На локацији се данас налазе чак четири спомен-плоче које сугеришу да је простор логора, који је у вријеме СФРЈ функционисао као казнено-поправни дом и у којем су углавном били смјештени политички затвореници, током ратова деведесетих, према натписима на плочама, служио као заробљенички логор за Хрвате (Vasilić 2025, 457). Једна од плоча посвећена политичким затвореницима страдалим у Затвору Стара Градишка, постављена је 2011. године од стране Владе Републике Хрватске поводом Дана сјећања на жртве свих тоталитарних и ауторитарних режима, док је другу плочу поставила Удруга ратних ветерана 121. бригаде 2023. године, поводом годишњице оснивања 4. сатније 3. бојне 108. бригаде Збора народне гарде Републике Хрватске (457). Трећа плоча датира из 2007. године и подигнута је од Хрватског друштва логораша српских концентрацијских логора, а најмлађа плоча постављена је 3. фебруара 2025. године од стране Савеза логораша у Босни и Херцеговини, када је одржана и премијера филма Ивана Турудића *Магистрала ратног злочина: Логор Стара Градишка* (035portal 2025).

Као што је речено, ревизионизам је добио пуни замах када је Фрањо Туђман дошао на власт, а ту политику наставила је ХДЗ. Њихова реторика заснивала се на томе да су усташки злочини из Другог свјетског рата преувеличани, а коришћени су према њиховом тумачењу, како закључује Биондић, од стране комунистичке власти за поткопавање легитимних аспирација за хрватском државношћу (Biondich 2015, 63). Као пандан усташким злочинима у фокус је дошао Блајбург који је добио статус највећег злодјела комунистичког режима.

Овакав развој националног идентитета поткрепљују конструктивистичке теорије национализма, које национални

идентитет описују као континуирани процес у којем главну улогу играју заједнички наративи који стварају идентитет, симболи и интерпретација прошлости. Посебно су битни и митови, меморија, симболи и вриједности који формирају нацију и одржавају је (Smith 1991, 29). Андерсон (*Anderson*) пак сматра да је нација: „замишљена политичка заједница – и замишљена као инхерентно ограничена и суверена. Замишљена је јер чланови чак и најмање нације никада неће упознати већину својих суграђана, ипак, у мислима свакога живи слика њиховог заједништва” (*Anderson* 2006, 6). Ти наративи су селективни и релацијски, ослањајући се на разлику ми-они, а они или други помажу да се ми дефинишемо као нација (*Hall* 2011, 5).¹

ПОРАСТ НАЦИОНАЛИЗМА И ЕВОЛУЦИЈА ИДЕНТИТЕТА

Према истраживању Душка Секулића, у коме су испитани ставови који одражавају национализам у Хрватској на основу 3 фактора: национализам, национални ексклузивизам и патриотизам (*Sekulić* 2016, 146–147), утврђено је да нешто мање од половине испитаника сматра како би само особе хрватске националности требали бити министри у влади у Хрватској (44.8%), док се чак 49.8% слаже са тврдњом да употребу ћирилице треба забранити без обзира на национални састав локалног становништва (147). Приликом овог испитивања утврђено је да је присутна велика корелација између политички десне оријентације и прихватања тврдњи које подржавају национализам (147). Овакви резултати не треба да буду изненађујући будући да је 2013. године национализам показан на примјеру уништавања ћириличних плоча у Вуковару (*Zebić* 2013). Након мање од 10 година, 2022. године, овакав чин оправдан је и законски будући да је Градско вијеће Вуковара већински донијело одлуку о измјенама Статута града Вуковара чиме је укинута одредба о службеној употреби српског језика и ћириличног писма на територији града Вуковара (*Hrvatska izvještajna novinska agencija [HINA]* 2022).

Та одлука није изненађујућа с обзиром да је у вријеме измјене статута на власти у Вуковару био Домовински покрет (ДП) на челу са Иваном Пенавом. Домовински покрет је десна парламентарна

¹ За више о проблему идентитета на Балкану погледати: (*Subotić* 2025).

политичка странка основана 2020. године, а већ за четири године 2024. постала је трећа највећа странка у Хрватској, те коалициони партнер Хрватској демократској заједници (Domovinski pokret [DP] n.d.a). Иако на челу Вуковара више није ДП тренутни градоначелник је такође члан крајње десне политичке странке Хрватски суверенисти.

Јачање крајње десно оријентисаних странака и успон национализма у Хрватској, а посебно у подручјима која су највише претрпјела у рату, као што је Вуковар, није неочекивана појава. Како Јовић наводи снажан национализам и милитаризам лакше је развити у државама које су настале у рату и због рата, те је лакше задржати власт поборницима идеје јединства него заговорницима плурализма (Јовић 2017, 10). То је видљиво и на примјеру Хрватске демократске заједнице која је једна од првих странака на тлу бивше Југославије која се идентификовала првенствено као заједница, а не као политичка странка (297). То је учињено у савршеном тренутку када је рат био у зачецима и идентитет нестабилан, а масе су тежиле за јединством. Политика заговарања националног јединства је била најсигурнији пут ка власти.

Пројект стварања самосталне Хрватске био је изразито успјешан и остварио је све своје главне циљеве без икаквих санкција које би се односиле на повраћај имовине, реституцију, достојну обнову кућа и имања, повратак избјеглица, који иако службено постоји, *de facto* није остварен, будући да то никада и није био циљ. Хрватска је постала етнички хомогена држава, у којој се број Срба, као другог најбројнијег народа у држави, смањило са 581.663 (12,16%) колико их је било 1991. године (а треба напоменути да се и значајан број грађана изјашњавао као Југославени) на 3,20% према задњем попису становништва из 2021. године. Тиме је остварен Туђманов план, када је 1998. године приликом отварања ратне школе „Бан Јосип Јелачић” у Загребу изјавио: „Хрватска је ријешила српско питање у Хрватској. Ми смо прихватили повратак дијела Срба у Хрватску, како би онемогућили нападе на Хрватску и приговоре како је Хрватска наставак НДХ и да не жели ни једног Србина. Ријешили смо српско питање и Срба више неће бити 12% и 6% Југославена колико их је било. А 3% колико ће их бити, неће више угрожавати хрватску државу” (Tuđman 1998).

Главни циљеви које је хрватски национализам остварио према Јовићу су: међународно признање земље, територијална

реинтеграција, те улазак у НАТО и ЕУ, једини значајан циљ који није остварен је експанзија на етнички хрватске територије у Босни и Херцеговини (Јовић 2017, 214). Управо је рат заслужан за испуњење ових циљева, као и за постизање етничке хомогености, те стога етнонационалисти одржавају рат стално живим (325), а највећа група националиста су хрватски бранитељи којима је рат извор идентитета (30). Оно што чини Хрватску јединственим случајем у односу на друге бивше југословенске републике је то да је успјела истовремено створити слику жртве и побједника (354). Како би се креирао нови идентитет било је потребно избрисати претходни социјалистички и југословенски, но то није у потпуности било могуће, због чега је стари идентитет тумачен као присиљан те наметнут.

Идентитети су промјењиви и флексибилни, а оба идентитета, социјалистички и националистички су користили рат као средишње мјесто колективног искуства (Јовић 2017, 94). Како каже Јовић рат је нови хрватски идентитет: „одвојио од српског и југославенског и учврстио му је хомогеност. Та се хомогеност и разликовност не може створити ни на језичној хомогености хрватског језика (које нема), ни на разликовности у језику, култури и обичајима у односу на Србе и Бошњаке (којих има, али су мале). Мит о рату је главни генератор разлика и главни генератор мржње” (Јовић 2017, 345). Национализам је допринио и главној трансформацији, а то је она идентитетска; Хрватска је тако замијенила класни идеолошки идентитет националним, а творац новог идентитета био је Савез комуниста (239). Туђман као први човјек државе након осамостаљења је и сам био члан комунистичке партије као и многи други чланови новооформљене ХДЗ. Према истраживању из 2008. године утврђено је да је од 298.000 чланова СКХ-а, према подацима из 1989, 46.000 постало члановима СДП-а, а већина, њих 97.000, учланило се у ХДЗ-у (Pickering and Baskin 2008, 528).

Идентитет се развија, осим кроз друштвени живот, и кроз наративе, а два битна наратива за развој националног идентитета су наративи идентитета и историјски наративи, који нису међусобно искључиви (Wilmer 2005, 77). Како Вилмер (*Wilmer*) појашњава наративи идентитета често су „етнички”, но и вјерски идентитет неријетко утиче те формира и политичке идентитете (77). То је био случај и са Хрватском, будући да је улога Католичке Цркве била од изразитог значаја приликом стварања државе. Деведесетих

је вјера постала главна ставка не само вјерског идентитета што је самоподразумијевајуће, већ се инкорпорирала и у национални идентитет (Grozdanov and Zelič 2023, 160). Грозданов и Зелич објашњавају да је процес стварања вјерско-политичких процеса био круцијална промјена на политичкој сцени Хрватске, која је имала исходиште у невладиним организацијама и иницијативама које су затим дале подстицај за оснивање политичких странака као што су Мост, а затим и ДП-а (160).

ДОМОВИНСКИ ПОКРЕТ И ЕКСТРЕМНА ДЕСНИЦА У ХРВАТСКОЈ

Једна од најновијих етапа у развоју национализма у Хрватској свакако је стварање Домовинског покрета, крајње десне странке. Један мото, односно 10 домовинских стубова преображаја Хрватске Домовинског покрета гласи: *Дух хрватских бранитеља је Домовински дух; Све за Хрватску, Хрватску низашто!* (DP n.d.a). По овој крилатици видљиво је да ДП његује политику Фрање Туђмана који је аутор изјаве „Увијек и све за Хрватску, а нашу једину и вјечну Хрватску ни за што!” (Crodex 2022). Иако је од рата прошло 30 година политичка десница у Хрватској све је јача те, иако је ДП десна рука ХДЗ-е, та странка је још десније оријентисана од странке оснивача и покровитеља. Ако се погледа политички програм ДП-а, то је више него очигледно.

Девети стуб програма тиче се националне сигурности и спољне политике у домовинском духу, а дио тог стуба је и захтјев да Србија испуни све услове уколико жели ући у Европску унију, а поготово исплату ратних одштета хрватским бранитељима, логорашима, страдалима и свим породицама погинулих; поред тога захтјева се и проналазак „наших” несталих као нулта тачка за нормализацију и успоставу дугорочних односа (DP n.d.a, 28). Овдје се намеће питање ко су то „наши” нестали. Наиме, претпоставка је да се односи на нестале Хрвате премда се и дан данас води велики број несталих Срба за вријеме ратних дешавања током рата деведесетих. Значајан дио политичког програма ДП-а односи се на јачање домовинског духа у циљу преображаја Хрватске. Када је ријеч о односима са Србијом у ДП-у сматрају да је нужно оснивање повјереништва за вршење кроатолошке анализе уџбеника и публикација у Србији, као и приручника српске националне мањине

у Хрватској. Циљ кроатолошке анализе, како је појашњено, јесте израда извјештаја који ће указати на очите грешке и кривотворења, те спријечити својатање хрватских културних садржаја, као на примјер дубровачке књижевности (13). Остали захтјеви тичу се негирања хрватског језика, рехабилитације четништва, промовисање идеологије српског свијета, коју изједначавају са идеологијом велике Србије, а која има територијалне аспирације на Хрватску. Изражена је и критика која се тиче финансирања културних и осталих садржаја националних мањина, чиме је доведено до тога да се: „новцем хрватских порезних обвезника усред Хрватске тискају великосрпски памфлети” (DP n.d.a, 28). Под великосрпским памфлетима вјеројатно се подразумевају новине српске националне мањине *Новости*, у којима иначе пишу углавном хрватски аутори. Такав стави имају и Хрватски суверенисти, попут Хрвоја Зекановића који је изјавио: „Хоће ли и културне удруге које су финансиране на овај начин, конкретно СНВ, сносити терет ове кризе и хоће ли и даље милијуни куна одлазити тој и сличним удругама које шире говор мржње? Не могу схватити да хрватска држава данас финансира српске Новости преко СНВ-а Милорада Пуповца, а шири се експлицитан говор мржње...о томе говори данашња коалиција која управља Хрватском, ја сам је назвао на онај прави начин, хрватско-српска трговачка коалиција, а с обзиром на оно што се догађало неки дан у Јасеновцу проширио сам назив на хрватско-српска-ромска трговачка коалиција” (Zagorac 2020).

Све је то допринијело, наводи се, нарушавању достојанства Домовинског рата. Када је ријеч о смањењу права српске националне мањине поготово у крајевима гдје је она била изражена и у којима је имала право на двојезичност ДП је ту остварио свој циљ. То је видљиво из горе споменутог примјера мијењања статута града Вуковара. У политичком програму спомиње се и „експлицитан несразмјер” броја припадника српске националне мањине у упоредби са бројем саборских посланика, управо зато је један од циљева ДП-а смањење броја посланика српске националне мањине која тренутно има 3 мјеста у Сабору (DP n.d.a, 54).

Домовински покрет наравно није једини примјер екстремне деснице у Хрватској, али је један од најуспјешнијих, други примјери странака екстремне деснице које су старије, су Хрватска странка права, Хрватска чиста странка права, Аутохтона -Хрватска странка права, а од млађих Хрватски суверенисти и Мост. Миро Буљ, члан

Мост-а, те тренутни градоначелник Сиња, прошле године је забранио изложбу о обичајима Срба у галерији у том граду позвавши се да је потребно водити рачуна о поштовању Домовинског рата (Index 2024). Тешко је направити рационалну повезницу између изложбе која представља народне обичаје Срба с ратом, но изгледа да је то довољно добар разлог, будући да је уважен. Овакви догађаји нису ријеткост у Хрватској, а један од рецентнијих примјера је из 2025. године, када је отказан концерт Момчила Бајагића Бајаге у Солину, на иницијативу бранитељских удружења, под оптужбом да је пјевач дизао морал четницима у Книну за вријеме рата (Dedakin 2025). Сличан случај забиљежен је и поводом планираног концерта Лепе Брене на Крку исте године. Иако су бранитељска удружења такође захтијевала његову забрану, за разлику од Бајагиног концерта, он је ипак одржан упркос израженом противљењу (Index 2025b).²

Посебну забринутост ДП види у наставним програмима за средње школе, прије свега у уџбеницима из историје, како у националном програму тако и у програму националних мањина, за које сматрају да чине непоправљиву штету читавом хрватском народу и његовој будућности. Разлог за то је, како наводе, што се у тим уџбеницима износе неистините информације и не приказују се права слика Хрватске у Другом свјетском рату, у периоду комунистичке диктатуре и након рата деведесетих, а наглашавају и да српска национална мањина учи искривљену историју чиме и сама трпи штету (DP n.d.a, 61). Такође, треба имати у виду да је у Хрватској обавезна посјета Вуковару за све ученике осмих разреда основне школе док то није на примјер случај са Јасеновцем или неким другим логором односно мјестом страдања из Другог свјетског рата или мјестом страдања неког народа осим Хрвата. У склопу пројекта, који обухвата учење о вриједностима Домовинског рата и значаја Битке за Вуковар у формирању самосталне Републике Хрватске, поред обавезне посјете Вуковару, покренути су и пилот-пројекти: „Посјет ученика осмих разреда Карловцу”, „Посјет ученика осмих разреда Пакрацу, Липику и Окучанима” и „Посјет ученика осмих разреда Книну” (Memorijalni centar Domovinskog rata Vukovar [MCDRVU] n.d.).

² За више о недавним неслагањима на релацији Хрватска-Србија и потраћености у медијима погледати (Subotić 2025, 37–38).

Пецинис (*Petsinis*) тврди да се евроскептицизам ДП-а састоји од политичке и социокултурне компоненте, у којима се залажу за суверенитет Хрватске и повратак Европе хришћанским културним темељима, а оно што ДП чини другачијим од других крајње десних странака у Европи јесте да не траже алтернативне незападне партнере (*Petsinis 2025, 11*). У Хрватској је велика повезаност између десно оријентисаних странака и Хрватске католичке цркве што је тренд који траје од деведесетих. Налазе овог истраживања потврђује и анализа коју је спровела М. Љубичић, а која показује да је у периоду од 2014. до 2018. године повећан број инцидента који су резултат мржње према Србима, укључујући и физичко насиље (*Ljubičić 2020, 415*), резултати анализе указују и да су Србима у Хрватској ускраћена и бројна уставна те грађанска права (*418*).

НЕОУСТАШТВО

Насљеђе социјализма још увијек постоји у садашњој парламентарној републици која тврди да има демократске вриједности, а то се директно показује кроз начине на које те вриједности „живи”. Једна од кључних компоненти новог хрватског идентитета, осим позиционирања земље као првенствено европске, а не балканске, јесте демократија, уз поштовање људских права. Међутим, када се погледају чињенице, то се не чини сасвим истинитим. Још 1991. године, у раздобљу када је социјализам управо престао постојати у Хрватској, Месић се, говорећи о постсоцијализму, питао каква ће бити улога цивилног друштва у њему, када су људска права и слободе занемарени, њихови заговорници недовољно бројни, а правни оквир недостатан (*Mesić 1991, 312*).

Имамо и примјер из ове године који оправдава његову забринутост; то је концерт хрватског пјевача Марка Перковића Томпсона, који је познат по својим изразито десничарским ставовима и величању усташког покрета. Његови текстови су шовинистички и изражавају мржњу према Србима, а карактерише их употреба усташких симбола, што се преноси и на понашање публике на концертима. Пјесме с таквим елементима редован су дио његовог репертоара, све уз подршку и допуштење државе. Најновији велики концерт, одржан 5. јула 2025. године, посјетило је 504.000 посјетитеља (*Dnevnik.hr 2025*), иако га је Европска комисија

осудила (Čilić 2025), добро је прихваћен од домаће јавности и политичара. Чак је и предсједник Андреј Пленковић коментарисао да је *За дом спремно*, усташки поздрав, саставни дио Томпсоновог репертоара те да је концерт „постигнуће на које сви заједно можемо бити поносни” (Index 2025a). Јавно изјавити то и допустити концерт требало би бити немогуће у земљи која заиста штити људска права, демократију и једнакост, имајући на уму да је дио једне од његових пјесама: „Јасеновац и Градишка Стара, то је кућа Максових месара... У Чапљини, клаоница била, пуно Срба Неретва носила” (Babić 2003). Тешко је градити демократију и његовати демократске вриједности на подручју гдје су националистичке, чак шовинистичке тенденције јаке и подржане од стране службене политике.

НОВИ-СТАРИ ОБРАСЦИ

Иако се Хрватска дистанцира од социјалистичког наслеђа, његове праксе и *modus vivendi* још увијек су дубоко укоријењени у земљи, а очитују се путем негације истог уз помоћ националистичке и ратне реторике. Држава и политичари, људи на власти, главни су ауторитети који одлучују ко ће добити посао или неку другу финансијску корист. Још једна сличност са социјалистичком Југославијом је статус бораца и учесника рата. У данашњој Хрватској друштвени слој хрватских бранитеља, учесника Домовинског рата, висок је и они заједно са својим породицама уживају многе погодности, посебно материјалне. Готово сваки дан присутни су и у медијима, било када је ријеч о разним ратним годишњицама или учешћу у креирању политике. Иста метода, али у мањој мјери, кориштена је у Југославији с партизанима и учесницима Народнослободилачке борбе. Клијентелизам је такође још увијек присутан, али опет, као што је случај и с ратницима још у већој мјери. Клијентелизму, који је стара пракса, придружила се корупција и приватизација која је проведена полулегално. Оне представљају продукте значајне друштвено-политичке и економске трансформације која се догодила након распада Југославије. На самом почетку државе, стари оквири били су видљиви, а касније су додатно ојачани непотистичким и клијентелистичким моделом. Приватизација кроз коју је овај клијентелистички модел успио је то омогућила. Иако корупција која је успиједила након приватизације

није специфична само за Балкан, оvdје је постала очигледна јер је било мање ограничења.

Пријелаз из социјализма у капитализам, обиљежен приватизацијом, није увео „регуларни” облик капитализма, већ нешто што Бићанић и Франичевић називају „клијентелистичким/ ортачким капитализмом” (Bićanić and Franičević 2003, 16), термин који описује капиталистичку економију темељену на кронизму, клијентелизму и популизму (Švarc 2017, 6–7). Држава се користи као инструмент привилегованим друштвеним групама, које су свој статус стекле захваљујући блиским породичним везама, етничком поријеклу или социоекономским везама (7). Држава користи као инструмент привилеговане друштвене групе које су свој статус стекле захваљујући блиским породичним везама, етничком поријеклу или социоекономским везама (7). Ова верзија капитализма успјешно је проведена и због наслеђеног социјалистичког менталитета, који је такође погодовао непотизму и недостатку конкурентности, што је елемент традиционалног капитализма слободног тржишта. Шимић Бановић је у свом истраживању показала да је превладавајућа култура у Хрватској колективистичка, гдје људи немају пуно повјерења у државне институције и правне ресурсе, стога је у широки јавни дискурс ушао појам ухљеб, који означава особу која ужива привилегију због личних и друштвених веза, али не нужно због властитих способности (Šimić Banović 2018, 5). Како је навела Шимић Бановић: „Ухљеб пружа робусну илустрацију укоријењености друштвених односа у економском понашању постсоцијалистичких друштава, у овом случају Хрватске” (Šimić Banović 2018, 15). Овај феномен представља испреплитање приватног и државног те социјалистичког наслеђа.

Очито је да нове тактике доласка и останка на власти, осим клијентелизма, укључују и национализам и европеизацију, уз критизирање претходног режима називајући га ауторитарним и диктаторским. Садашњи политички систем, иако је прошло тридесет година од рата, није само прекид са социјализмом, већ хибридни производ постсоцијалистичког прилагођавања, обликован прошлим наслеђем и садашњим геополитичким савезима. Иако је Хрватска чланица ЕУ, процес ка том путу није имао потпуно одобравање јавности. Само 43,51% хрватских бирача судјеловало је на референдуму о чланству Хрватске у Европској унији 2012. године, од чега је 66,27% гласало за улазак Републике Хрватске

у Европску унију, док је 33,13% гласало против (Deloy and Levy 2012). Индикативно је да ни половина бирача није искористила своје бирачко право. Приступање ЕУ-и ипак је било важно за формирање идентитета и побољшање економских изгледа. Кабада (*Cabada*) чланство у ЕУ-и види као један од начина за спајање са Западом и рјешавање несигурности регије источне-средње Европе (*Cabada* 2020, 10).

Постсоцијализам није очит само у економским и политичким односима, већ и у културној сфери. Фалски (*Falski*) и Равски (*Rawski*) тврде да постоји барем дјелимичан континуитет у улози државе у културној политици, те постоји сличност у истој између Југославије и данашње Хрватске (*Falski and Rawski* 2017, 285–286). Држава је главни финансијер културних институција и разних програма, док је национална идеологија играла доминантну улогу у хрватској културној политици током југословенског и постјугословенског раздобља, што се одражава у разним законским актима и кроз постојање различитих институција (297–298). Најбољи примјер за то је финансирање културних садржаја који су повезани са ратом, било у виду филмова, серија, музеја. Усмјеравање културне политике кроз ратни наратив видљиво је у начину на који се бирају, одобравају и финансирају пројекти, чиме се обликује колективно памћење и идентитет. Посебно су филмови и телевизијске серије које тематизују Домовински рат добиле значајну институционалну подршку, чиме се јача доминантни историјски дискурс. Музеји и меморијални центри такође служе као простори у којима се рат презентира кроз перспективу жртве и побједника. Тиме се подстиче стварање културног канона у којем Домовински рат заузима средишње мјесто што га је у Југославији имао Други свјетски рат, док се антифашистичко наслеђе ревидира или потискује. Овакав приступ има утицај не само на културну продукцију, него и на њену рецепцију, а уједно обликује и шире друштвене наративе, при чему култура постаје важан инструмент легитимизације политичких идеологија и националног идентитета у савременој Хрватској.

ЗАКЉУЧАК

Показано да се хрватски национални идентитет, поготово онај колективни, у великој мјери ослања на рат као средишње референтно искуство, те на ратни дискурс, који се темељи на

историјском ревизионизму и национализму. Претпоставка од које је пошао рад да се упркос временском одмицању национализам и са њиме ратни наратив не смањују, образложена је дјеловањем споменутог ревизионизма, али и одржавањем на власти постојећих десно оријентисаних странака, те стварањем нових крајње десних странака, као што су Домовински покрет, Хрватски суверенисти и Мост. Ове нове странке су преузеле и надоградиле реторику водеће странке у држави Хрватске демократске заједнице. Важну улогу у таквом развоју имало је и социјалистичко наслеђе, које, иако формално одбачено, наставило је обликовати политичке, културне и друштвене обрасце, те стално репродуковање дискурса рата, само мијењајући његову форму, али не и суштину.

Рат, који служи за одржавање бинарне опозиције „ми–они”, при чему су Срби и Србија конструисани као трајни антагонисти интерпретира се не само као историјски догађај, него као темељни идентитетски мит који легитимизује политичке пројекте, јачање национализма и етничку хомогенизацију друштва. За одржавање таквог наратива и његову институционализацију централну улогу су имале политичке странке које припадају десници, док институције, образовни систем, медији и културна политика додатно учвршћују селективно колективно памћење. Посебна се пажња притом посвећује ревизионизму Другог свјетског рата, односу према антифашистичком наслеђу, положају српске националне мањине, те нормализацији екстремно националистичке и неоуштакне симболике у јавном простору. Умјесто пада национализма и ратне реторике, уочава се њихов континуитет, због тога што ратни наратив служи као кључни инструмент политичке легитимације и друштвене мобилизације.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Anderson, Benedict. 2006. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London, New York: Verso.
- Babić, Matija. 2003. „Thompson - domoljub ili fašist? Konačan odgovor je...” *Index*. 28. decembar 2003. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/thompson-domoljub-ili-fasist-konacan-odgovor-je/178032.aspx>.
- Bićanić, Ivo, and Vojmir Franičević. 2003. “Understanding Reform: the Case of Croatia.” *Working papers* 33.

- Biondich, Mark. 2015. "Nationalism and Populism in the Balkans: The Case of Croatia." In *Transformations of Populism in Europe and the Americas: History and Recent Tendencies*, eds. John Abromeit, York Norman, Gary Marotta and Bridget María Chesterton, 51–67. Bloomsbury Publishing. doi: 10.5040/9781474225243.ch-004.
- Bozanić, Josip, Vlado Košić, Vjekoslav Huzjak, Bože Radoš, Milan Stipić, Ivan Šaško, i Mijo Gorski [Bozanić i dr.]. 2022. „Otvoreno pismo biskupa Zagrebačke crkvene pokrajine patrijarhu Srpske pravoslavne crkve.” *Zagrebačka nadbiskupija*. 27. jul 2022. <https://www.zg-nadbiskupija.hr/dokumenti/aktualnosti/otvoreno-pismo-biskupa-zagracecke-crkvene-pokrajine-patrijarhu-srpske-pravoslavne-crkve>.
- Cabada, Ladislav. 2020. "East-Central Europe Searching for (European) Values: How to Be More Than the "Proud Periphery"?" In *Europe Thirty Years after 1989*, ed. Tomas Kavaliauskas, 7–26. Leiden: Brill.
- Čilić, Una. 2025. „EU o Thompsonovom koncertu u Zagrebu: <Osuđujemo svaki izraz fašizma>.” *Slobodna Evropa*. 8. jul 2025. <https://www.slobodnaevropa.org/a/thompson-osude-hrvatska-koncert-/33467407.html>.
- Crodex. 2022. „Tuđman: "Uvijek i sve za Hrvatsku, a našu jedinu i vječnu Hrvatsku ni za što!"” 14. maj 2022. <https://crodex.net/tudmanuvijek-i-sve-za-hrvatsku-a-nasu-jedinu-i-vecnu-hrvatsku-ni-za-sto/>.
- Damčević, Katarina. 2023. *Spremni za ratove sećanja: slučaj spomen-ploče HOS u Hrvatskoj*. Beograd: Fond za humanitarno pravo.
- Dedakin, Irena. 2025. „Kome u Hrvatskoj smeta Momčilo?” 17. jul 2025. *Nova.rs*. <https://nova.rs/zabava/showbiz/zasto-bajagu-zabranjuju-u-hrvatskoj/>.
- Deloy Corinne, and Helen Levy. 2012. "The Croats approve their country's entry into the European Union." *Foundation Robert Schuman*. 23. januar 2012. <https://www.robert-schuman.eu/en/monitor/1346>.
- Dnevnik.hr*. 2025. „Objavljen točan broj posjetitelja na Thompsonovu koncertu: Ovo će se pamtiti.” 5. jul 2025. <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/objavljen-tocan-broj-posjetitelja-na-thompsonovu-koncertu-ovo-ce-se-pamtiti---922766.html>.
- Domovinski pokret [DP]. n.d.a. „O nama.” Posljednji pristup 10. septembar 2025. <https://dp.hr/onama/>.

- Domovinski pokret [DP]. n.d.b. „Politički program.” Posljednji pristup 10. septembar 2025. <https://dp.hr/wp-content/uploads/2024/03/Politicki-pogram-Domovinskog-pokreta.pdf>
- Falski, Maciej, and Tomasz Rawski. 2017. “Cultural Politics in (Post) Socialist Croatia: The Question of (Dis)Continuity.” In *The Cultural Life of Capitalism in Yugoslavia*, eds. Dijana Jelača, Maša Kolanović and Danijela Lugarić, 285–302. Cham: Palgrave Macmillan. doi: 10.1007/978-3-319-47482-3_16.
- Goldstein, Ivo, and Slavko Goldstein. 2002. “Revisionism in Croatia: The Case of Franjo Tudman.” *East European Jewish Affairs* 32 (1): 52–64. doi:10.1080/13501670208577963.
- Grozdanov, Zoran, and Nebojša Zelič. 2023. “From Catholic Church to Religious–Political Movements: Religious Populism’s Coming of Age in Croatia.” In *The Christian Right in Europe: Movements, Networks, and Denominations*, ed. Gionathan Lo Mascolo, 159–170. Bielefeld: transcript Verlag. doi:10.1515/9783839460382-009.
- Hall, Stuart. 2011. “Introduction: Who Needs ‘Identity’?” In *Questions of Cultural Identity*, eds. Stuart Hall and Paul du Gay, 1–17. London: SAGE Publications Ltd. doi: 10.4135/9781446221907.n1.
- Hann, Chris. 2004. “Farewell to the socialist ‘other’”. In *Postsocialism: Ideals, ideologies, and practices in Eurasia*, ed. C.M. Hann, 1–12. London: Routledge.
- Hayden, Robert. 2004. “Intolerant sovereignties and ‘multi-multi’ protectorates: Competition over religious sites and (in)tolerance in the Balkans.” In *Postsocialism: Ideals, ideologies, and practices in Eurasia*, ed. C.M. Hann, 159–179. London: Routledge.
- Hrvatska izvještajna novinska agencija [HINA]. 2022. „Ukinuta dvojezičnost u Vukovaru: ‘Ovim je okončano desetogodišnje nasilje nad ćirilicom i srpskim jezikom.’” *Jutarnji list*. 29. decembar 2022. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ukinuta-dvojezicnost-u-vukovaru-ovim-je-okoncano-desetogodisnje-nasilje-nad-cirilicom-i-srpskim-jezikom-15290859>.
- Hrvatska demokratska zajednica [HDZ]. 2019. „Predsjednica. Zato što vjerujem u Hrvatsku!” 2.10.2019. <https://www.hdz.hr/article/1147/predsjednica-zato-sto-vjerujem-u-hrvatsku>.
- Hrvatska demokratska zajednica [HDZ]. 2020. „SDP-ovo korištenje ljudske nesreće u predizborne svrhe ispod je svake razine.” 7. maj 2020. <https://hdz.hr/article/1711/sdp-ovo-koristenje-ljudske-nesrece-u-predizborne-svrhe-ispod-je-svake-razine>

- Hrženjak, Juraj, ur. 2002. *Rušenje antifašističkih spomenika u Hrvatskoj: 1990-2000*. Zagreb: Savez antifašističkih boraca Hrvatske.
- Humphrey, Caroline. 2004. "Does the category 'postsocialist' still make sense?" In *Postsocialism: Ideals, ideologies, and practices in Eurasia*, ed. C.M. Hann, 12–15. London: Routledge.
- Index. 2024. „Gradonačelnik Sinja zabranio izložbu o običajima Srba.” *N1.rs*. 2. septembar 2024. <https://n1info.rs/region/gradonacelnik-sinja-zabranio-izlozbu-o-obicajima-srba/>.
- Index. 2025a. „Plenković: „Za dom spremni” je integralni dio Thompsonovog repertoara.” 7. jul 2025. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/plenkovic-za-dom-spremni-je-integralni-dio-thompsonovog-repertoara/2687848.aspx>.
- Index. 2025b. „Udruge branitelja se bunile, no Lepa Brena ipak je nastupila na Krku.” 19. jul 2025. <https://www.index.hr/magazin/clanak/foto-udruge-branitelja-se-bunile-no-lepa-brena-ipak-je-nastupila-na-krku/2691641.aspx>.
- Jović, Dejan. 2017. *Rat i mit: Politika identiteta u suvremenoj Hrvatskoj*. Zagreb: Fraktura.
- Ljubičić, Milana. 2020. "The Right to Dignity in Practice: A Case Study on the Social Position of Serbs in Croatia." In *Yearbook Human Rights Protection the Right to Human Dignity*, ed. Zoran Pavlović, 405–420. Novi Sad: Provincial Protector of Citizens – Ombudsman; Institute of Criminological and Sociological Research in Belgrade.
- Martin, Dominic. 2021. "Postsocialism." In *The Open Encyclopedia of Anthropology*, ed. Felix Stein. Facsimile of the first edition in *The Cambridge Encyclopedia of Anthropology*. doi:10.29164/21postsocialism.
- Memorijalni centar Domovinskog rata Vukovar [MCDRVU]. n.d. „Posjet učenika osmih razreda Vukovaru - MCDR Vukovar.” Posljednji pristup 10. septembar 2025. <https://www.mcdrvu.hr/skolski-program/posjet-osmih-razreda-vukovaru/>.
- Mesić, Milan. 1991. „Civilno društvo i postsocijalizam.” *Revija za sociologiju* 22 (3-4): 307–314.
- Petsinis, Vassilis. 2025. "Croatia's 'New' National Conservatives: The 'Homeland Movement.'" *European Politics and Society* August: 1–14. doi:10.1080/23745118.2025.2546798.
- Pickering, Paula M., and Mark Baskin. 2008. "What Is to Be Done? Succession from the League of Communists of Croatia." *Communist*

- and Post-Communist Studies* 41 (4): 521–540. doi: 10.1016/j.postcomstud.2008.09.001.
- Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske. n.d. „Tuđman je doslovno bio Titov vojnik. Divio mu se, ovako je govorio o njemu.” Posljednji pristup 10. septembar 2025. <https://sabh.hr/tudman-je-doslovno-bio-titov-vojn timer-divio-mu-se-ovako-je-govorio-o-njemu/>.
- Sekulić, Duško. 2016. „Ljevica i desnica u Hrvatskoj.” U *Vrijednosti u hrvatskom društvu*, ur. Duško Sekulić, 137–168. Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
- Smith, Anthony D. 1991. *National Identity*. London: Penguin Books.
- Subotić, Milovan. 2025. “Confronting identities in the Balkans as a security challenge.” *The Policy of National Security* 30 (3): 23–48. doi: 10.5937/pnb30-58582.
- Šimić Banović, Ružica. 2018. “Uhljeb – a post-socialist homo croaticus: a personification of the economy of favours in Croatia?” *Post-Communist Economies* 31 (3): 279–300. doi: 10.1080/14631377.2018.1537708.
- Švarc, Jadranka. 2017. “A socio-political approach to exploring the innovation culture in post-socialist countries: the case of Croatia.” *Post-Communist Economies* 29 (3): 359–374. doi: 10.1080/14631377.2017.1315001.
- Tuđman, Franjo. 1989. *Bespuća povijesne zbiljnosti: Rasprava o povijesti i filozofiji zlosilja*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Tuđman, Franjo. 1998. „Nikad više 12% Srba! – Franjo Tuđman, predsjednik RH na otvaranju Ratne škole «Ban Josip Jelačić» u Zagrebu.” *Novi List*. 15. decembar 1998.
- Vasilić, Veronika. 2025. „Memorijalizacija koncentracijskih logora iz Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj.” U *Genocid nad slovenskim narodima u XX veku*, ur. Zoran Milošević i Dajana Lazarević, 453–464. Beograd: Institut za političke studije. doi: 10.18485/ips_genocid_slavyan_xx.2025.ch26.
- Wilmer, Franke. 2005. *The Social Construction of Man, the State and War: Identity, Conflict, and Violence in Former Yugoslavia*. New York, London: Routledge.
- Zagorac, Nikol. 2020. „Nacionalisti su obične budale, glupi su, a nisu toga svjesni.” 24. april 2020. *24sata*. <https://www.24sata.hr/news/nacionalisti-su-obicne-budale-glupi-su-a-nisu-toga-svjesni-689133>.

- Zakon o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj, NN 110/19, 72/25.
- Zakon o praznicima Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, „Službeni list SFRJ”, br. 6/1973, Narodne novine br. 14/1991.
- Zanki, Josip, and Nevena Škrbić Alempijević. 2020. “Croatia after 1989: Memories of Socialism in Post-socialist Times.” In *Europe Thirty Years after 1989*, ed. Tomas Kavaliauskas, 91–104. Leiden: Brill.
- Zebić, Enis. 2013. „U Vukovaru razbijene i skinute dvojezične ploče.” *Radio Slobodna Evropa*. 2. septembar 2013. <https://www.slobodnaevropa.org/a/u-vukovaru-razbijene-i-skinute-dvojezicne-ploce/25093378.html>.
- 035portal. 2025. „Bošnjaci konačno dobili spomen-ploču u Staroj Gradiški.” 5. februar 2025. <https://035portal.hr/vijest/politika/clanak/33940.html>.

*Veronika Vasilic***Institute for Political Studies, Belgrade*

THE PARADOX OF DISTANCE: THE EVOLUTION OF CROATIAN NATIONAL IDENTITY AND WAR NARRATIVE AFTER THE BREAKUP OF YUGOSLAVIA**

Resume

The paper deals with the thesis that contemporary Croatian national identity relies heavily on war and war discourse, which is deeply imbued with nationalist interpretations of history. In this discourse, Serbs play the role of antagonists, who are still perceived as the “other”, i.e. permanent enemy in a symbolic and political sense. War and nationalism in this context have been inextricably linked since the breakup of Yugoslavia, and their presence in the public space has not only not weakened with the passage of time, but has shown continuity and a tendency to strengthen, without serious questioning within the dominant political and social discourse. An additional impetus to this development was given by the rise of new right-wing and far-right political parties, like Homeland Movement (Domovinski pokret), Croatian Sovereignists (Hrvatski suverenisti) and Bridge (Most), who took over the fundamental elements of the nationalist and war rhetoric of the Croatian Democratic Union, and further radicalized and articulated them. Thus, the war narrative did not remain exclusively a historical event, but became an active political resource used to mobilize voters, legitimize political demands and redefine relations towards minorities and neighboring states, which is accompanied by historical revisionism. It is particularly significant that such a discourse is institutionalized through legislative decisions, educational programs, memorial practices and cultural policy, which ensures its long-term reproduction. Despite the considerable time gap since the end of the war, the war and nationalist narrative shows no signs

* E-mail address: veronika.vasilic@ips.ac.rs; ORCID: 0009-0005-2488-5485.

** This paper was presented at the conference "Perspectives of Political Sciences in Contemporary Society IV", held on December 4–5, 2025, organized by the Institute for Political Studies, Belgrade.

of weakening, but is increasingly successfully transmitted to generations that did not experience the war. This points to the fact that the war functions as a fundamental identity myth, which maintains the logic of permanent conflict, and thus hinders the development of a plural and inclusive society.

Keywords: Republic of Croatia, identity, nationalism, war narrative, political parties.

* Овај рад је примљен 25. јануара 2026. године, а прихваћен на састанку Редакције 22. марта 2026. године.